

NASTAVNA JEDINKA 6

Odgovornosti

Koje vrste odgovornosti imamo?

6.1. Odgovornosti u porodici Ljudi se suočavaju sa sukobom lojalnosti

– kako se odlučiti?

6.2. Zašto bi trebalo poštivati zakon? Koji su

najbolji razlozi za poštivanje zakona?

6.3. Čiji je to problem? Kako se dijele

društvene odgovornosti?

6.4. Zašto ljudi postaju aktivni građani? Zašto ljudi žele izmijeniti

društvo i kako to mogu uraditi?

ŠESTA CJELINA: Odgovornost

Koje vrste odgovornosti imamo?

Pravna odgovornost

Građani bilo koje zemlje imaju pravo znati svoja zakonska prava, ali moraju shvatiti da i oni u određenoj mjeri imaju zakonsku odgovornost prema državi i prema drugim građanima. Odgovornosti građana u demokratskom sistemu ponekad se mogu podvesti pod tri osnovne dužnosti: dužnost glasanja, dužnost plaćanja poreza i dužnost poštivanja zakona.

Odgovornosti često predstavljaju pandan pravima. Na primjer, pravo na slobodu govora podrazumijeva i odgovornost da to isto pravo damo i drugima. Međutim, osobe koje počine krivično djelo ne moraju nužno izgubiti prava koja su uskratila drugima (kao u slučaju ubistva ili diskriminacije). Slično tome, ljudi često imaju odgovornosti koje nisu recipročne, na primjer, odgovornosti koje roditelji imaju prema djeci.

Moralna odgovornost

U okviru obrazovanja za ljudska prava i demokratiju veoma je važno njegovati sposobnost mladih da razmišljaju na moralno ispravan način. Bez te sposobnosti ne može biti ni kritičke procjene zakona jednog društva, niti njegovih struktura u smislu njihove ispravnosti (pravednosti). Stoga bi, kada se u školi govori o zakonima koji se odnose na učenike, učenike trebalo poticati da kritički procjenjuju funkcije i svrhe tih zakona, kao i da razmatraju moguće promjene tih zakona.

Učenje i podučavanje za odgovornost

Analiziranjem razloga zbog kojih se ljudi bave društveno korisnim radom, te naglašavanjem potreba drugih, nastavnici mogu pomoći učenicima da izgrade svijest o potrebama i pravima drugih. Također je veoma važno da nastavnici za učenike predstavljaju model odgovornog ponašanja.

Učenici uče kako da postanu odgovorni građani ne samo putem nastave u školi, nego i tako što im se pruži mogućnost da uče iz vlastitog iskustva. U tom smislu, škole orijentisane ka obrazovanju za demokratiju i ljudska prava na razne načine podstiču učenike da se uključe udruštveni život kako u školi tako i u široj zajednici, na primjer, putem školskih vijeća i slično.

U ovoj cjelini učenici će:

- istraživati raspon odgovornosti koju građani imaju u društvu;
- istraživati prirodu pravne odgovornosti ljudi;
- razmotriti prirodu zajedničke društvene odgovornosti;
- razmotriti zašto čovjek snosi ličnu odgovornost za promjene u društvu.

ŠESTA CJELINA: Odgovornost

Koje vrste odgovornosti imamo?

Naslov lekcije	Obrazovni ciljevi	Učenički zadaci	Sredstva	Metode
Prva lekcija: Odgovornosti u porodici	Razmotriti raspon odgovornosti koje ljudi imaju. Razumjeti da odgovornosti mogu doći u sukob jedne s drugima.	Učenici analiziraju moralne dileme. Učenici raspravljaju o mogućim drugim analizama. Učenici izražavaju lični stav.	Kopije priče „Milanov izbor“. Papiri za pismene zadatke.	Individualna rasprava u manjim grupama. Plenarna rasprava. Individualni pismeni rad.
Druga lekcija: Zašto bi trebalo poštivati zakon?	Ispitati moralne osnove na kojima se zasnivaju odluke o sukobu odgovornosti.	Učenici analiziraju moralnu dilemu. Učenici kritički ocjenjuju razloge za poštivanje zakonskih obaveza. Učenici predlažu situacije u kojima bi moralna obaveza mogla biti iznad obaveze poštivanja zakona.	Kopije priče „Schmittova dilema“. Papir za pisane zadatke. Tabla.	Zajednička analiza moralne dileme. Analiza koju vodi nastavnik. Pisanje priče. Plenarna rasprava.
Treća lekcija: Čiji je to problem?	Razmotriti prirodu zakonske odgovornosti ljudi. Razmotriti razliku između moralnih i zakonskih obaveza.	Učenici raspravljaju o odgovornostima za određene društvene probleme. Učenici nadopunjavaju okvir za razmišljanje. Učenici pišu odgovore na postavljena pitanja.	Kopije „pisma“. Tabla. Papir za pisanje za svakog učenika pojedinačno.	Strukturalna kritička analiza. Analiza i rasprava u manjim grupama. Postizanje dogovora i pregovaranje. Individualni pismeni rad.
Četvrta lekcija: Zašto ljudi postaju aktivni građani?	Razmotriti prirodu zajedničke društvene odgovornosti. Razmotriti razloge zašto ljudi prihvataju odgovornost za patnju drugih ljudi. Istražiti ulogu nevladinih organizacija (NVO-a) u građanskom društvu.	Učenici u grupnom radu sastavljaju dijelove priče. Učenici iznose pretpostavke o razlozima društveno motiviranog ponašanja. Učenici razmišljaju o ulozi NVO-a. U grupama, učenici istražuju rad NVO-a ili društvenih aktivista. U grupama, učenici predstavljaju svoje rezultate.	Kopije kartica o Jeleni Šantić (materijal za učenike 6.4), već izrezane. Materijali koji podupiru učeničko istraživanje. Materijali za prezentacije grupa, npr. veliki listovi papira, olovke u bojama.	Grupni rad. Pregovaranje. Moralno zaključivanje. Kritičko ocjenjivanje. Istraživanje. Grupno predstavljanje.

Prva lekcija

Odgovornosti kod kuće

Ljudi se suočavaju sa sukobom lojalnosti – kako se odlučiti?

Obrazovni ciljevi	Razmotriti raspon odgovornosti koje ljudi imaju. Razumjeti da odgovornosti mogu doći u sukob jedne s drugima. Ispitati moralne osnove na kojima se zasnivaju odluke o sukobu odgovornosti.
Učenički zadaci	Učenici analiziraju moralne dileme. Učenici raspravljaju o alternativnim analizama. Učenici izražavaju lični stav.
Sredstva	Kopije priče „Milanov izbor“. Papiri za pismene zadatke.
Metode	Individualna rasprava u manjim grupama. Plenarna rasprava. Individualni pismeni rad.

Konceptualno učenje

Odgovornost: Nešto što ljudi moraju izvršiti – odgovornost može biti zakonska, moralna ili društvena, zavisno od okolnosti.

Moralni sukob: Konflikt s kojim se ljudi suočavaju kada treba da se odluče između dva ili više pravaca djelovanja.

Građanska odgovornost: Čovjekova dužnost prema široj zajednici. Ta se vrsta odgovornosti javlja kao rezultat toga što pripadnost zajednici podrazumijeva prava kao naknadu za odgovornosti.

Lekcija

Nastavnik objašnjava učenicima da svako ima odgovornosti neke vrste i da se problemi mogu javiti kada ljudi stave određene odgovornosti ispred ostalih. Pri tome se ljudi suočavaju sa problemom izbora. Nastavnik zatim čita priču „Milanov izbor“ i upućuje učenike da razmisle o pitanjima koja slijede. O nekim se pitanjima može raspravljati i u parovima prije nego što se daju konačni odgovori, dok bi za druga pitanja učenici trebali zabilježiti određene napomene prije nego što svoje ideje iznesu cijelom razredu.

1. Šta se u priči kaže o vrstama odgovornosti koje Milan ima? Koliko različitih vrsta odgovornosti ste pronašli (Prema sebi? Prema porodici? Prema školi? Prema lokalnoj zajednici? Prema široj zajednici?).
2. Šta mislite šta bi Milan trebao uraditi i zašto? Da li se svi u razredu slažu?
3. Šta mislite koliko je teška odluka koju Milan treba donijeti? Šta je čini teškom?
4. Koje odgovornosti u priči ima Milanov otac? Koliko ih možete nabrojati?
5. Mislite li da je Milanov otac bio u pravu kada mu je rekao da ostane kod kuće?
6. Koliko bi ozbiljno bilo da Milan ne poslušao oca? Da li bi to bila teška odluka za Milana? Navedite razloge zbog kojih tako mislite?

Pismeni zadatak

Svojim riječima napišite ono što mislite da je Milan napisao svome ocu. Uporedite svoj odgovor sa odgovorima drugih učenika. Učenici dijele svoje ideje s razredom.

Generalizacija

Možda su se učenici već susreli s nekim općenitim aspektima moralnog sukoba. Nastavnik odgovara na te misli ili traži od učenika da razmisle općenito o vrstama odgovornosti koje ljudi imaju prema:

- samima sebi;
- svojoj porodici;
- svojoj lokalnoj zajednici;
- nacionalnoj zajednici;
- širem svijetu.

Učenici opet rade u grupama. Možda će im trebati stol na kojeg će poredati različite odgovornosti. U razredu se raspravlja o razlozima zašto se ljudi ne slažu oko toga do koje mjere ljudi imaju odgovornosti prema drugima i prema zajednici

Pojedinačne izjave

Nastavnik bi učenicima trebao dati sljedeće informacije. „U priči neke od Milanovih odgovornosti dolaze u sukob jedne s drugima. Sjetite se nekih vlastitih primjera gdje ljudske odgovornosti mogu doći u sukob. Razmislite o nekim konkretnim primjerima i raspravite kako bi ljudi mogli riješiti takve sukobe odgovornosti.“

Ako učenicima bude teško razmišljati o ovome, nastavnik bi im trebao dati neke konkretne primjere, stavljajući naglasak na lokalni kontekst.

Druga lekcija

Zašto bi ljudi trebali poštivati zakon?

Koji su najbolji razlozi za poštivanje zakona?

Obrazovni ciljevi	Istražiti prirodu pravne odgovornosti ljudi. Istražiti razliku između moralnih i zakonskih obaveza.
Učenički zadaci	Učenici analiziraju moralnu dilemu. Učenici kritički ocjenjuju razloge za poštivanje zakonskih obaveza. Učenici predlažu situacije u kojima bi moralna obaveza mogla biti iznad obavezu poštivanja zakona.
Sredstva	Kopije priče „Schmittova dilema“. Papir za pisane zadatke. Tabla. Ploča.
Metode	Zajednička analiza moralne dileme. Analiza koju vodi nastavnik. Pisanje priče. Plenarna rasprava.

Konceptualno učenje

Zakon: Pravilo koje donose lokalne ili državne vlasti.

Vladavina prava: U demokratskim društvima, vlade i oni koji su na vlasti podliježu zakonu koji važi u zemlji. Vlast se mijenja na demokratski način, u skladu sa pravilima koja su donesena ustavom, a ne upotrebom sile ili putem rata. Građani su općenito obavezni da poštuju zakon jer je on donesen demokratskim putem..

Zakonska obaveza: Obaveza koju čovjeku nameće zakon.

Moralna odgovornost: Lična odgovornost koju čovjek osjeća na osnovu svog uvjerenja o tome šta je dobro a šta loše.

Lekcija

Nastavnik uvodi priču „Schmittova dilema“ i traži od učenika da rade u paru kako bi razmišljali bi li Schmitt trebao prekršiti zakon i ukrasti novac ili ne. Nastavnik na tablu zapisuje različita mišljenja o tome bi li Schmitt trebao ukrasti novac. Nastavnik kaže učenicima da izaberu mišljenje s kojim se slažu i pismeno obrazlože svoje razloge:

- Schmitt bi trebao ukrasti novac zato što ...
- Schmitt ne bi trebao ukrasti novac zato što ...

Nastavnik na tabli zapisuje argumente koje učenici izlažu. Na primjer,

„Trebao bi ukrasti novac jer je život njegove kćeri važniji od zakona koji kaže da se ne smije krasti“;

„Ne bi trebao ukrasti novac jer bi ga mogli uhvatiti“; ili

„Ne bi trebao ukrasti jer je pogrešno kršiti zakon“.

Nastavnik razmatra različite razloge. Po čemu se oni razlikuju? Jesu li neki razlozi bolji od drugih? Nastavnik, potom, traži od učenika da dovrše sljedeću rečenicu:

„Općenito je loše kršiti zakon zato što...“

Umjesto toga, nastavnik bi mogao od učenika tražiti da navedu što više razloga zbog kojih je pogrešno kršiti zakon. Tipično se na ovo pitanje ponudi niz odgovora, među kojima i sljedeći:

„Kršiti zakon je pogrešno jer:

- te mogu uhvatiti i kazniti;
- zakon štiti ljude od nepravde, a nanositi nepravdu drugima je pogrešno;
- svi bi se oteli kontroli da ih zakon ne sprečava;
- kršenje zakona uništava povjerenje među ljudima;
- društvu treba zakon i red da bi preživjelo, bez zakona bi nastao kaos;
- kršenje zakona je povreda prava pojedinca, na primjer, prava na život ili imovinu.“

Nastavnik razredu ističe da ljudi imaju niz razloga zašto poštuju zakon. Neki od njih imaju veze s vlastitim interesom, drugi razlozi pokazuju brigu za druge ljude, a neki pokazuju brigu za dobrobit društva kao cjeline (vidi bilješku ispod).

Kako bi prikazao te principe, nastavnik na tabli može nacrtati niz od tri koncentrična kruga u kojima će pisati „ja“, „drugi“, odnosno „društvo“, počevši od unutrašnjeg kruga. Različiti razlozi upisuju se u odgovarajuća područja.

Nastavnik napominje da osoba koja poštuje zakon ne mora nužno biti i „dobar građanin“. Mnoga loša djela počinili su ljudi koji su poštivali zakon, uz objašnjenje da su „samo vršili svoju dužnost“. S druge strane, iz priče u ovoj lekciji vidi se da s vremena na vrijeme čak i dobri ljudi dođu u situaciju da pomišljaju da prekrše zakon iz moralno opravdanih razloga.

Nastavnik upućuje učenike da, kako bi potpomogao učeničko razumijevanje teške ravnoteže između pravnih obveza i moralnih odgovornosti, kao pismeni zadatak napišu vlastite priče u kojima likovi imaju valjane razloge da razmišljaju o tome da prekrše određeni zakon; na primjer, prekoračenje brzine u hitnim slučajevima ili opiranje zakonu koji nije dobar ili je nepravedan.

Neki od učenika čitaju naglas svoje primjere u plenarnoj raspravi. Zatim nastavnik naglašava razliku između moralnih odgovornosti (koje ljudi preuzimaju sami kao dio svojih vlastitih vrijednosti i uvjerenja) i zakonskih obveza, koje nameću vlasti.

Oprečnost koja postoji između ove dvije vrste odgovornosti može navesti građane da kritiziraju zakone sa kojima se ne slažu i da rade na tome da ih promijene. Oni se ponekad čak odluče da prekrše određeni zakon iz moralno valjanih razloga. Historija nam također nudi primjere gdje su ljudi kršili zakon kako bi protestovali protiv njih ili protiv vlasti koja je bila tiranska. Nastavnik svoje izlaganje ilustruje primjerima iz lokalne zajednice. Nastavnik također naglašava da takve slučajeve ne treba uzeti olako, jer kod njih postoji opasnost podriivanja pravne države o kojoj ovisi stabilno demokratsko društvo.

Napomena

Moralna dilema o kojoj se govori u ovoj lekciji veoma je slična čuvenoj „Heinzovoj dilemi“, koju je uveo američki psiholog Lawrence Kohlberg pedesetih godina dvadesetog stoljeća. To je jedna od niza dilema sa kojima su Kohlberg i njegovi saradnici otprilike svake tri godine suočavali mlade između 10 i 25 godina starosti. Došli su do zaključka da su ispitanici, u prosjeku, napredovali od rezonovanja zasnovanog na vlastitom interesu, u mlađoj dobi, do rezonovanja u adolescenciji koje je više orijentirano ka drugim ljudima. Nakon toga se većina ispitanika, sredinom perioda adolescencije, okretala ka rezonovanja zasnovanom na potrebama društva, mada neposredno okruženje i priroda dileme mogu uticati na to za kojom će vrstom rezoniranja osoba posegnuti u određenom trenutku. Dokazano je da djeca pravila i propise smatraju nefleksibilnim i zasnovanim ne na potrebama društva nego isključivo na autoritetu onoga ko ih donosi. Do perioda adolescencije mladi postaju svjesniji činjenice da zakoni imaju društveno korisnu svrhu, te da ih je moguće kritički preispitati i ocijeniti kao moralno neosnovane ili nepravedne.

Treća lekcija

Čiji je to problem?

Kako se dijele društvene odgovornosti?

Obrazovni ciljevi	Razmišljati o prirodi zajedničke odgovornosti za društvene probleme.
Učenički zadaci	Učenici raspravljaju o odgovornostima za određene društvene probleme. Učenici nadopunjavaju okvir za razmišljanje. Učenici pišu odgovore na postavljena pitanja.
Sredstva	Kopije „pisma“. Tabla. Papir za pisanje za svakog učenika pojedinačno.
Metode	Strukturalna kritička analiza. Analiza i rasprava u manjim grupama. Postizanje konsenzusa i pregovaranje. Individualni pismeni rad.

Konceptualno učenje

Društveni problem: Problem sa kojim se suočava većina ili svi članovi jedne zajednice, a odgovornost za njega dijele različite komponente zajednice ili čak čitava zajednica. Odgovornost za društvene probleme ne moraju nužno podjednako dijeliti uključene strane.

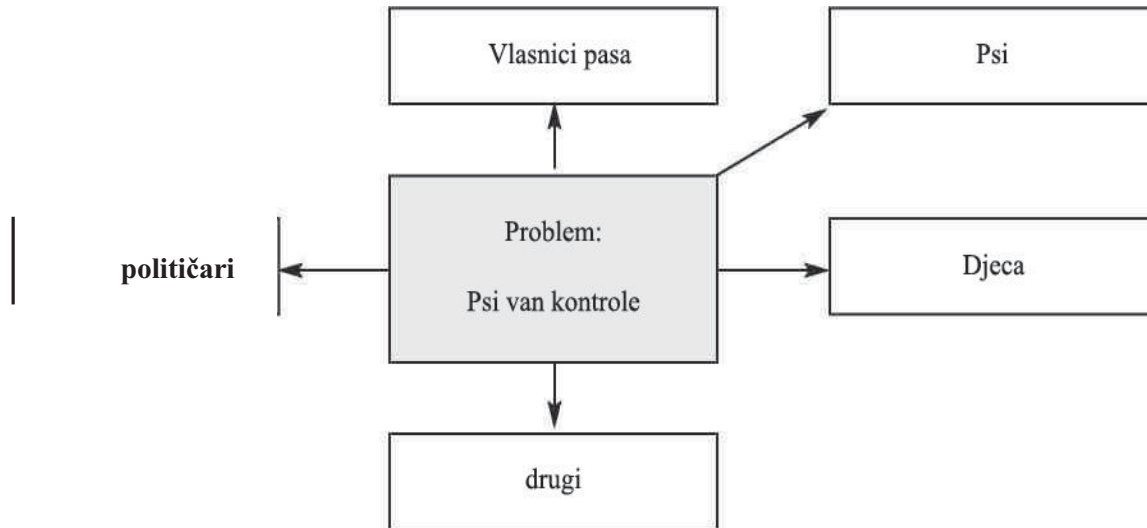
Stepen odgovornosti: Mjera u kojoj neko može biti odgovoran za socijalni problem.

Lekcija

Nastavnik učenicima predstavlja imaginarno pismo lokalnim novinama. Pismo sadrži prigovore u vezi sa dva socijalna problema koja brinu stanovnike toga grada.

Nastavnik govori učenicima u razredu da: a) identificiraju probleme i b) naprave popis (za oba problema) ljudi koji bi mogli biti odgovorni. Nastavnik može pomoći u tome tako što crta okvir razmišljanja na tabli kako je prikazano ispod.

Ko je, na bilo koji način, uključen u ovaj problem?

Grupni rad

Prvi korak

Podijeliti razred na grupe od po tri ili četiri učenika. Dati svakom učeniku u grupi onoliko poena koliko ima učesnika u problematičnoj situaciji.

Drugi korak

Svaki od članova grupe prvo za sebe učesnicima dodjeljuje poene prema vlastitom stavu o tome kako bi oni međusobno trebali dijeliti odgovornost. Na primjer, djeci i psima ne moraju se nužno dodijeliti nikakvi poeni, dok se svi poeni mogu podijeliti na vlasnike pasa i političare, bilo ravnomjerno ili ne.

Treći korak

Nakon što članovi grupe podijele poene svako za sebe, naizmjenično prezentiraju svoje ideje ostalima uz odgovarajuća objašnjenja i argumente. Učenici se u ovoj fazi mogu i predomisлити. Na kraju, svaka grupa sabira poene koje je dobio svaki od učesnika, što predstavlja stav grupe kao cjeline o tome kako podijeliti odgovornost u datoj situaciji.

Nastavnik sa cijelim razredom razgovara o zaključcima do kojih su došle različite grupe, pri tome se zadržava na razlikama u stavovima koje se mogu vidjeti iz zaključaka, a učenike nastoji navesti da objasne na čemu se zasnivaju njihovi zaključci.

Ukoliko ostane vremena ponoviti isti zadatak na problematici odlaganja smeća ili na nekom drugom problemu koji je relevantniji za lokalnu zajednicu kojoj škola pripada ili problemu koji će učenicima predstavljati veći izazov.

Napomena

Problemi koji se navode u datim primjerima pogodni su za učenike koji nemaju veliko iskustvo u razgovoru o političkim problemima. Navedeni problemi su konkretni, stvarni i relativno ih je lako shvatiti (iako ih je, bez obzira na to, teško riješiti). Stariji ili iskusniji razredi bi, uz pomoć istog tipa dijagrama, mogli raspravljati o složenijim problemima, na primjer o problemu nezaposlenosti ili rasizma.

Četvrti korak: Rasprava koja proizlazi iz vježbe

Prilikom zajedničke rasprave koja slijedi na kraju časa, nastavnik upućuje učenike da razmisle o tome da li ljudi snose dovoljno odgovornosti za vlastite postupke. Ukoliko to nije slučaj, učenici treba da razmisle o tome kako ljude navesti na veći stepen odgovornosti. Može li obrazovanje pomoći na bilo koji način? Ili je neophodno donijeti nove zakone i uvesti strožije kazne? Ukoliko bi lokalne ili državne vlasti preuzele odgovornost za određene probleme, pitati učenike šta misle koliko bi to koštalo i kako bi se to platilo? Nastavnik također može postaviti pitanje o ulozi mladih u rješavanju društvenih problema te vrste. Da li bi ih trebalo osloboditi odgovornosti zbog starosne dobi? Je li pošteno da mladi probleme u zajednici prepuštaju odraslima? Ova i slična pitanja mogu se iskoristiti kao osnova individualnog pismenog zadatka.

Nastavnik ističe kako bi bilo neophodno da političari na lokalnom i državnom nivou budu svjesni problema od samog njihovog pojavljivanja. Politika se često bavi rješavanjem zajedničkih problema u okviru zajednice. Međutim, to ne znači da vlasti mogu riješiti sve probleme, a do mnogih problema ne bi ni došlo kada bi građani, u prvom redu, bili spremni preuzeti više odgovornosti za posljedice vlastitih djela.

Četvrta lekcija

Zašto ljudi postaju aktivni građani?

Zašto ljudi žele izmijeniti društvo i kako to mogu uraditi?

Obrazovni ciljevi	Razmotriti razloge zbog kojih ljudi prihvaćaju odgovornost za patnju drugih ljudi. Istražiti ulogu nevladinih organizacija u građanskom društvu.
Učenički zadaci	Učenici u grupnom radu sastavljaju dijelove priče. Učenici iznose pretpostavke o razlozima društveno motiviranog ponašanja. Učenici razmišljaju o ulozi NVO-a. U grupama, učenici istražuju rad NVO-a ili društvenih aktivista. U grupama, učenici predstavljaju svoje rezultate.
Sredstva	Kopije kartica o Jeleni Šantić (materijal za učenike 6.4), već izrezane. Materijali koji podupiru učeničko istraživanje. Materijali za prezentacije grupa, npr. veliki listovi papira, olovke u bojama.
Metode	Grupni rad. Pregovaranje. Moralno zaključivanje. Kritičko ocjenjivanje. Istraživanje. Grupno predstavljanje.

Konceptualno učenje

Društveno djelovanje: Akcija koju poduzimaju građani ili članovi zajednice kako bi riješili društveni problem.

Građanin: Neko ko ima legalno članstvo (državljanstvo) jedne državne zajednice. Državljanstvo podrazumijeva prava i dužnosti, iako se stavovi ljudi razlikuju po pitanju lične odgovornosti za ono što se dešava u zajednici.

Aktivni građanin: Neko ko poduzima javne aktivnosti kao odgovor na društveni problem ili problem u zajednici.

Nevladina organizacija (NVO): Organizacija koju osnivaju i vode građani (a ne vlasti) u svrhu rješavanja društvenih problema. Nevladine organizacije djeluju javno, a ne tajno, i rade na raznim nivoima društva kako bi unijele određene promjene. One se često bave slučajevima u kojima prava građana nisu adekvatno zaštićena ili nisu priznata od strane vlasti. Nevladine organizacije mogu saradivati sa vlastima ili predstavljati njihovu opoziciju. Demokratska društva imaju zakone po kojima nevladine organizacije djeluju i koji im daju njihova prava i pružaju pravnu zaštitu.

Građansko društvo: Građani i organizacije koji poduzimaju javne aktivnosti, mimo onoga što poduzimaju vlasti, smatraju se komponentom građanskog društva. Građansko društvo je dio veze koja postoji između pojedinaca i vlasti.

Lekcija

Nastavnik dijeli razred na grupe od po četiri učenika, a potom im daje podatke o Jeleni Šantić (materijal za učenike 6.4). Podaci bi po mogućnosti trebali biti izrezani na zasebne isječke. Nastavnik upućuje grupe da isječke nasumice podijele između članova grupe. Članovi grupe naizmjenično čitaju isječke jedni drugima. Cijela grupa zajedno treba da poreda isječke onim redom koji im se čini najlogičniji.

Nastavnik potom upućuje učenike da unutar grupe razgovaraju o sljedećim pitanjima i da, po mogućnosti, nađu zajednički odgovor. Nastavnik naglašava da je sasvim uredu ako se članovi grupe ne slažu, ali da razmjena ideja dovodi do boljih odgovora. Učenici pojedinačno bilježe vlastite odgovore. Nastavnik, potom, razgovara o ključnim pitanjima sa cijelim razredom, a ta se diskusija može bazirati na pitanjima koja slijede.

Pitanja

- Šta mislite koji su glavni razlozi što se Jelena Šantić priključila Grupi 484?
- Kojim biste riječima opisali Jelenu Šantić, na osnovu onoga što znate o njoj?
- Šta mislite zašto Jelena Šantić i Grupa 484 nisu prepustili vlastima da urade ono što su na čemu su oni radili?
- Koje vrste potreba Grupa 484 pokušava zadovoljiti?
- Kakvo su se društvo Jelena Šantić i Grupa 484 nadali da će izgraditi?
- Šta mislite koliko su važne nevladine organizacije (kao što je Grupa 484) u jednom društvu? Šta mislite šta ovakve organizacije mogu postići? Razmislite o njihovoj ulozi u odnosu na rad organa vlasti, kao i u odnosu na zadovoljavanje potreba (ostvarivanje prava) građana.
- Koje bi potrebe, prema vašim saznanjima, mogle biti efikasnije zadovoljene uz pomoć aktivnih pojedinaca koji su voljni preuzeti odgovornost ili uz pomoć nevladinih organizacija?

Kako bi dao primjer, nastavnik čita sljedeći citat iz međunarodnog izvještaja za 2003. nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini:

„Sektor nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini i dalje daje pozitivan doprinos procesu uspostavljanja demokratije i građanskog društva. [...] U Bosni i Hercegovini trenutno postoje 7.874 nevladine organizacije, koje djeluju prema starom i novom zakonu o registraciji. [...]

Sektor nevladinih organizacija pokazao je da je sposoban organizirati javne kampanje širih razmjera kojima se zagovara promjena pitanja koja su od ključnog značaja za bosanskohercegovačko društvo, uključujući tu i problematiku mladih, jednakosti polova, zaštite okoline, zaštite prava manjina, itd. Veliki broj nevladinih organizacija i dalje pruža usluge na polju zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obnove, zaštite ljudskih prava, zaštite okoliša, te zaštite manjinskih grupacija.“²²

Nastavnik raspravlja s učenicima o ovom citatu. Prvo bi trebali razmisliti mogu li se područja djelovanja spomenuta u izvještaju primijeniti i na njihovu zemlju. Zatim nastavnik traži da se sjetite primjera različitih vrsta projekata koji bi se mogli pojaviti u ovim područjima djelovanja.

Pitanja

Kao zadnji zadatak u okviru ove lekcije, svaka od grupa treba da se fokusira na jednu od pomenutih oblasti i o njoj pripremi odgovarajuću prezentaciju koja bi se zasnivala na gradivu izloženom u sklopu lekcije. Umjesto toga, ukoliko za to postoji odgovarajuća oprema, učenici bi mogli saznati nešto više i pripremiti grupne prezentacije o životu i radu drugih aktivnih građana; primjeri mogu biti i međunarodno poznate ličnosti kao što su Majka Tereza ili Nelson Mendela.

²² Izvor: Izvještaj USAID-a pod nazivom „NVO indeks održivosti, Evropa i Euroazija 2003.“, str. 42 i 43; www.usaid.gov/locations/evrope_eurasia/dem_gov/ngoindex/2003/bosnia.pdf

Materijali za učenike 6.1

Milanov izbor

Milan samo što nije krenuo u školu kad je otac ušao u kuhinju.

„Milane, danas bi mi stvarno trebao pomoći na njivi. Možeš li da ne ideš u školu i da ostaneš kući? Usjevi će propasti ako ih još malo ostavimo.“

Milanu to nije bilo drago.

„Tata, danas moram ići u školu“, rekao je, „danas je prvi sastanak vijeća učenika, a mene su izabrali za jednog od predstavnika osmog razreda.“

„Ali nisi i jedini, je li tako,“ kazao je otac, „nije važno i da ne odeš. Zar nema još nekih predstavnika osmog razreda?“

„Ima, ali ću ako ne odem iznevjeriti one koji su me izabrali. Pored toga, danas imamo čas biologije, a ja ne želim da ga propustim. Moram položiti sve testove ako se želim upisati na fakultet.“

Milanov otac je nezadovoljno gundao.

„Pričaš o odlasku na fakultet kao da tvoja porodica nije bitna. Kako ne vidiš da nam trebaš kod kuće. Kako ćeš nam pomoći time što ćeš otići od kuće na studij? I gdje ćeš onda kad završiš fakultet? Malo je vjerovatno da ćeš se vratiti ovdje, to je sigurno.“

„Trebalo bi ti biti drago što želim nešto postići u životu,“ Milan je ljutito povikao, „za razliku od većine dječaka ovdje. Oni nisu nimalo ambiciozni. Na kraju će završiti isto kao i njihovi očevi.“

„A šta je loše u tome ako čovjek poštuje starije generacije,“ odgovorio je otac, koji je postajao sve ljuciji. „Muka mi je od sve te silne moderne priče o obrazovanju. Čini mi se da ste zaboravili neke stare vrijednosti kad smo se svi zalagali jedni za druge. Vi samo sebe gledate.“

Milan je uzdahnuo. Sve je to već čuo.

„Tata, ako dobijem dobar posao neću ja zaboraviti ni na tebe ni na porodicu. Kako ti takvo nešto pada na pamet? Je li stvarno hoćeš da napustim školu i ne postignem ono što znam da mogu? Svi mi nastavnici kažu da bih mogao postati dobar naučnik. Možda jednog dana otkrijem nešto što će pomoći svim ljudima na svijetu.“

Otac je lupio šakom od stol.

„Prije svega imaš dužnosti prema porodici i ovoj zajednici, naročito u ovim teškim vremenima. A ti samo maštaš. Nije te briga za stvarni život.“

Te su riječi Milana povrijedile, ali to nije želio pokazati. Nekoliko momenata je netremice gledao u oca, ćutke mu prkoseći. Nakon toga se otac okrenuo i izišao iz kuće, zalupivši vratima za sobom.

Milan je sjeo i uzdahnuo. Razmislivši nekoliko trenutaka, odlučio je šta da radi. Uzeo je svari za školu i pošao prema vratima. Potom se zaustavio, uzeo komad papira i sjeo da napiše poruku ocu. Bilo je to nešto najteže što je dotad morao uraditi.

Materijal za učenika 6.2

Schmittova dilema

Schmittova kćerka jedinica je veoma bolesna. Hitno joj je potrebna operacija, ali jedini doktori u regionu koji je mogu operisati traže da se njihov medicinski tretman plati prije nego što bilo koga pregledaju. Schmitt ne zna šta da radi. On i žena imaju nešto ušteđevine, kojom su namjeravali otvoriti malu radnju. Rado će dati svu ušteđevinu da spasi kćer, ali to ni izbiliza nije dovoljno.

Schmitt preklinje doktore da izvrše operaciju i za manje novca, ali doktori tvrde da ne mogu, jer to ne bi bilo pošteno prema ostalima koji plaćaju punu cijenu. Schmitt moli rodbinu i prijatelje da mu posude nešto novca, ali to i dalje nije dovoljno. Za sve to vrijeme zdravstveno stanje Schmittove kćerke se sve više pogoršava.

U krajnjem očaju Schmitt razmišlja o tome da ukrade preostalu sumu novca koja mu je potrebna da spasi život svoje kćerke.

Materijal za učenike 6.3

Situacija izmiče kontroli!

Razmislite o ovom pismu koje je objavljeno u jednim lokalnim novinama.

Kao grupa stanovnika ovog kvarta veoma smo zabrinuti zbog niza problema koji nastaju kao posljedica činjenice da građani nisu spremni preuzeti odgovornost za vlastito ponašanje.

Jedan broj pasa je izvan kontrole. Njihovi vlasnici ili ne znaju za to ili ih nije briga. Psi ostavljaju izmet po ulici, što ne samo da je neprijatno nego može biti i opasno po zdravlje. Neki psi lutaju u čoporima i postaju agresivni, te ih treba držati pod kontrolom, posebno na mjestima gdje se djeca igraju

Također smatramo da se previše otpada nalazi na ulicama grada i rubnim područjima. To je posljedica činjenice da su građani isuviše lijeni da otpad odlažu na propisani način. Otpad ne predstavlja prijatan prizor, privlači pacove i dovodi do širenja zaraza. Stare kante sa bojom i hemikalijama mogu dospjeti u rijeke i potoke, i tako zagaditi zalihe pitke vode.

Zašto ljudi malo ne razmisle o posljedicama vlastitih djela? I zašto političari ne urade nešto na rješavanju ovih problema?

S poštovanjem,

Materijal za učenike 6.4

Kartice: život Jelene Šantić

<p>1. Jelena Šantić rođena je 1944. godine. Bila je Srпкиnja.</p>	<p>2. Jelena Šantić umrla je 2000. godine od raka.</p>
<p>3. Nakon Jelenine smrti, neki njeni prijatelji uzeli su kamen iz jedne zgrade u Beogradu koja je bila oštećena prilikom bombardovanja. Kamen su ukasila djeca izbjeglice sa Kosova. Potom je kamen, kao simbol, prenesen u Park mira „Jelena Šantić“ u Berlinu.</p>	<p>4. Jelena Šantić i Grupa 484 vodili su projekat Pakrac u Hrvatskoj, koji je bio usmjeren na izgradnju povjerenja između Srba i Hrvata nakon rata iz 1991. godine. Jeleni su se u tom projektu pridružili volonteri sa obje strane, kao i iz međunarodne zajednice.</p>
<p>5. Jelena Šantić bila je osnivač i lider organizacije pod nazivom Grupa 484. Grupa 484 je nevladina organizacija (NGO). Grupa 484 zalaže se za nenasilno rješenje konflikata, toleranciju i saradnju kao osnov uspostave humanih društava.</p>	<p>6. Jelena je pisala članke protiv nacionalizma i rasizma. Članci su objavljivani na međunarodnom nivou. Jeleni je, za njen rad, organizacija pod nazivom Pax Christi dodijelila Međunarodnu nagradu za mir.</p>
<p>7. U Berlinu postoji Park mira koji nosi ime Jelene Šantić, kao priznanje za njen rad. Jelena je jednom održala govor u tom parku.</p>	<p>8. Jelena Šantić postala je učitelj baleta i balerina poznata na međunarodnoj sceni.</p>
<p>9. Jelena Šantić se borila protiv rata i zalagala se za poštivanje ljudskih prava. Ona i njena organizacija radili su naporno kako bi pomogli izbjeglicama koje su u velikom broju dolazile u Srbiju.</p>	<p>10. Grupa 484 dobila je ime po projektu zbrinjavanja 484 porodice iz Hrvatske, koje su zbog rata ostale bez svojih domova. Grupa 484 pomagala je izbjeglicama, pružala im utjehu i davala informacije o njihovim pravima.</p>